

Joseph E. Stiglitz, *Η Μεγάλη Αυταπάτη*,
εκδ. Α. Α. Λιβάνη, 2003, σ. 499

Στη συζήτηση για την παγκοσμιοποίηση (τις συνέπειές της αλλά και το μέλλον της), η «μαρτυρία» του Αμερικανού οικονομολόγου Joseph E. Stiglitz έχει την ιδιαίτερη σημασία της: αυτή προέρχεται απ' το γεγονός ότι ο συγγραφέας δεν κομίζει μονάχα τη φήμη του στον ακαδημαϊκό χώρο (με αποκορύφωμα τη βράβευσή του από κοινού το 2001 με Νόμπελ οικονομικών επιστημών), αλλά και την άμεση εμπλοκή του στη χάραξη κι εφαρμογή *πραγματικής* οικονομικής πολιτικής από τη θέση του μέλους και μετέπειτα του προέδρου της Επιτροπής Οικονομικών Συμβούλων του Αμερικανού προέδρου (την περίοδο 1993-1997), και ακολούθως του επικεφαλής οικονομολόγου και διευθύνοντος αντιπροέδρου της Παγκόσμιας Τράπεζας (την περίοδο 1997-2000).

Ο Stiglitz επιτίθεται στην πολιτική των διεθνών χρηματοπιστωτικών οργανισμών και, ιδιαίτερα, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), στο οποίο και αποδίδει την ιδεολογία του *φονταμενταλισμού της αγοράς*, κατά την έκφρασή του. Ο ίδιος είναι νεοκεϋνσιανός και υποστηρίζει ότι η εν γένει *ιδεολογία* του ΔΝΤ στις μέρες μας έρχεται σε αντίφαση με την αποστολή για την οποία ιδρύθηκε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο (δηλαδή τη διατήρηση της παγκόσμιας οικονομικής σταθερότητας μέσω της παροχής βοήθειας σε χώρες που διέρχονται οικονομική κάμψη με σκοπό την τόνωση της συνολικής ζήτησης, κατά την κλασική κεϋνσιανή «συνταγή»). Σήμερα, υποστηρίζει ο συγγραφέας, το ΔΝΤ εισηγείται –κι έχει τη δύναμη να επιβάλλει– πολιτικές που αντί ν' αμβλύνουν, οξύνουν την οικονομική

ύφεση και a fortiori προκαλούν μόνιμες καταστρεπτικές συνέπειες στην κοινωνική και πολιτική σφαίρα των αναπτυσσόμενων χωρών. Για ν' αποδείξει την ορθότητα της ανάλυσής του, ο Stiglitz πραγματεύεται in extenso την κρίση στην Ανατολική Ασία του 1997 καθώς και την «αποτυχία» της «μετάβασης» στην οικονομία της αγοράς στη Ρωσία (και τις άλλες χώρες της πρώην ΕΣΣΔ και του πρώην «ανατολικού μπλοκ» εν γένει). Κοινός παρονομαστής των δυο περιπτώσεων είναι, κατά τη γνώμη του, η ταχεία απελευθέρωση των κεφαλαιαγορών η οποία (σε συνδυασμό με τη δημοσιονομική λιτότητα και τη δίχως ρυθμίσεις ιδιωτικοποίηση) αντί να οδηγήσει σε οικονομική μεγέθυνση (όπως πρόβλεπαν οι θιασώτες της), προκάλεσε βαθιά κρίση, μείωση των εισοδημάτων, μαζική ανεργία, διεύρυνση των ανισοτήτων και βύθισε μεγάλα τμήματα του πληθυσμού στη φτώχεια και την εξαθλίωση. Το «Ασιατικό Θαύμα», δηλαδή η επί τρεις και πλέον δεκαετίες εντυπωσιακή οικονομική ανάπτυξη των χωρών της ΝΑ Ασίας, έδωσε τη θέση του στον εφιάλτη μιας δίχως προηγούμενο οικονομικής κρίσης, η οποία σε σύντομο χρονικό διάστημα «χτύπησε» κι άλλες περιοχές του πλανήτη. Όσο για τη Ρωσία, η απελευθέρωση είχε ως συνέπεια τη δραματική μείωση του ΑΕΠ, την έκρηξη της ανεργίας, της φτώχειας και τη μείωση του προσδόκιμου ορίου ζωής...

Ο Stiglitz θέτει με έμφαση το ζήτημα της *διακυβέρνησης* των διεθνών οικονομικών οργανισμών. Αποκαλύπτει ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες την ίδια ώρα που πιέζονται ν' απελευθερώσουν τις αγορές τους προσκρούουν στους προστατευτικούς φραγμούς των αναπτυσσόμενων χωρών μ' αποτέλεσμα τη μείωση των εξαγωγών και την αύξηση των εισαγωγών τους. Η φωνή τους τόσο στο ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα

όσο και στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (την πρώην Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου – GATT) είναι αδύναμη έως ανύπαρκτη. Οι πολιτικές που τις αφορούν αποφασίζονται ερήμην τους, ενώ οι συνέπειες απ' αυτές τις πολιτικές βαραίνουν (και θα βαραίνουν) τα φτωχότερα στρώματα των πληθυσμών τους. Αναφέρονται στο βιβλίο περιπτώσεις χωρών της Λατινικής Αμερικής, της Αφρικής και της Ανατολικής Ασίας που μπήκαν σε πραγματικά μεγάλες περιπέτειες εξαιτίας της εμμονής των γραφειοκρατών των διεθνών οικονομικών οργανισμών στις «αυτορρυθμιζόμενες» αγορές και στην απόρριψη κάθε ιδέας κυβερνητικής παρέμβασης σ' αυτές.

Ποιο είναι, όμως, το αντίδοτο που προτείνει ο Stiglitz, για τον οποίο μάλιστα «σήμερα, το καπιταλιστικό σύστημα βρίσκεται σε ένα σταυροδρόμι, όπως ακριβώς βρισκόταν και κατά τη Μεγάλη Ύφεση» (σ. 469); Είναι ασφαλώς η επιστροφή στις «δοκιμασμένες» κι «επιτυχημένες» κείνσιανές πρακτικές: μ' αυτό τον τρόπο, λοιπόν, όπως ακριβώς «στη δεκαετία του 1930, ο καπιταλισμός σώθηκε από τον Κένυς» (ό.π.), έτσι και τώρα θα σωθεί από τον νεοκείνσιανισμό. Γιατί, ασφαλώς, περί της διάσωσης του καπιταλισμού πρόκειται! Κι ενώ, βέβαια, οι απόψεις και οι αναλύσεις του συγγραφέα είναι ενδιαφέρουσες, η σημασία τους δεν υπερβαίνει τον στενό ορίζοντα της σύγχρονης αστικής οικονομικής σκέψης, είτε μονεταριστικής είτε (νεο)κείνσιανής κατεύθυνσης. Παρ' όλ' αυτά, στις περιγραφές του είναι ακριβής αλλά και τολμηρός: γι' αυτό, αν κι όπως εύλογα υποδεικνύει ο Β.Ι. Λένιν «όταν πρόκειται για τη γενική θεωρία της πολιτικής οικονομίας δεν μπορούμε να πιστεύουμε μήτε λέξη κανενός καθηγητή της πολιτικής οικονομίας» (*Υλισμός και Εμπειριοκριτικισμός*, Άπαντα, 4η εκδ., τ. 14,

σ. 358), κάθε προσέγγιση των σύγχρονων οικονομικών εξελίξεων απ' την πλευρά των αστών οικονομολόγων που έχουν σχέση με (και καθορίζουν εν μέρει) αυτές τις εξελίξεις χρήζει ιδιαίτερης προσοχής και μελέτης. Και η περίπτωση του Stiglitz εμπίπτει σ' αυτό τον κανόνα *par excellence*.

Τέλος, θα θέλαμε να σημειώσουμε ότι η συνήθεια υιοθέτησης στη μετάφραση ενός βιβλίου (προφανώς για λόγους εντυπωσιασμού του αναγνωστικού κοινού) τίτλου

διαφορετικού του πρωτοτύπου –συνήθεια που δυστυχώς ακολουθείται και για το βιβλίο του Stiglitz– είναι τουλάχιστον ατυχής. Ειδικά αν συνοψολογίσει κανείς το γεγονός ότι ο συγγραφέας εκδηλώνει τις ευχαριστίες του προς αυτόν που του πρότεινε τον τίτλο (σ. 41), που όμως δεν είναι *Η Μεγάλη Αυταπάτη* αλλά *Globalization and its Discontents!*...

Γιώργος Ν. Νικητόπουλος